

тання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Також, проаналізувавши дані статистичного щорічника щодо інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування, ми зробили висновки, що основним джерелом інвестицій в основний капітал для українських підприємств як і раніше залишаються власні кошти (прибуток і амортизація).

1. Орлова Е.Р. Инвестиции. – М.: Омега-Л, 2003. – 116 с.
2. Лапуста М.Г., Мазурина Т.Ю., Скамай Л.Г. Финансы организаций (предприятий). – М.: ИНФРА-М, 2011. – 575 с.
3. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні. – К.: Кондор, 2005. – 406 с.
4. Інвестиції та будівельна діяльність. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України, 2010 р. – 642с.
5. Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності: Закон України від 1 грудня 1998 р. № 285-XIV.

Отримано 26.03.2013

УДК 332.1: 001.89

Г.В.ТЕРЕЩЕНКО, канд. екон. наук
Одеський державний аграрний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

На основі тенденцій інноваційного розвитку та аналізу сучасного стану економічного розвитку в Україні розглянуто кластерну теорію та можливості її впровадження в регіонах країни.

На основе тенденций инновационного развития и анализа современного состояния экономического развития в Украине рассмотрена кластерная теория и возможности ее внедрения в регионах страны.

Based on trends in innovation development and analysis of current economic developments in Ukraine are considered cluster theory and the possibility of its implementation in the country.

Ключові слова: інновації, конкурентоспроможність, інноваційно-промислові кластери.

XXI ст. ознаменувалося нарощуванням темпів розвитку економіки країн, процесами глобалізації, конкуренції між світовими лідерами. В цих умовах ключем до процвітання держави стають інновації, впровадження яких дозволяє продавати високотехнологічні товари та послуги на світовому ринку.

У працях вчених досліджено широке коло теоретичних та практичних проблем підвищення ефективності виробництва в результаті здійснення інноваційної діяльності [1-5, 7, 8].

Невирішеними проблемами, пов'язаними з оптимізацією інноваційної діяльності досить залишається необхідність забезпечення сприятливого інноваційного клімату за допомогою кластерної теорії регіонів України.

Мета статті пов'язана зі становленням нової постіндустріальної парадигми в розвитку всіх сторін життя в регіоні, включаючи як економічні, так і соціальні аспекти. Потреба в розробці нових теоретичних підходів до вирішення проблем формування й розвитку конкурентоспроможності назріла давно і вимагає вивчення світового досвіду в цьому напрямку. Україна може мати свою «Силіконову долину»: світовий досвід показує, що в країнах, де під реалізацію кластерної моделі були створені і профінансовані державні програми, економіка в цій сфері взяла різкий старт на покращення [1, с. 27]. Кластерна теорія розвитку національної економіки знаходиться на початковому етапі свого становлення для українських економістів. Тому виникає необхідність розробки прикладних аспектів створення кластерів в Україні.

Низька інноваційна активність вітчизняних виробників, є свідченням віддалення перспективно-економічного зростання країни, адже найважливішим чинником економічного розвитку є інновації. Саме таку позицію відстоює М. Портер [6, с. 98]. Згідно теорії Майкла Портера, кластер – це група взаємозв'язаних компаній (постачальники, виробники, посередники), що географічно є сусідами, і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), діють в певній сфері і взаємодоповнюючи один одного. Отже, під кластером розуміють мережу незалежних виробничих і (або) сервісних фірм, включаючи їх постачальників, творців технологій і ноу-хау (університети, науково-дослідні інститути, інжинірингові компанії), ринкових інститутів (брокери, консультанти), що пов'язують, і споживачів, які взаємодіють один з одним в єдиному ланцюзі створення вартості. Центральною проблемою теорії регіональних кластерів М. Енрайта є спроба з'ясування причин диференціації рівня конкурентоспроможності різних регіонів. Вчений у своїй теорії висунув гіпотезу, що конкурентні переваги країн генеруються саме на рівні регіонів, передусім у вигляді діяльності регіональних кластерів, при тлумаченні сутності яких переважала географічна близькість учасників кластерів. Далі науковець здійснив спробу розробити теоретичну базу функціонування регіональних кластерів [2, с. 153]. Так, внесок Розенфельда у тому, що він удосконалив трактування Енрайтом регіонального кластера, доповнивши

його важливим елементом – наявністю комунікацій між кластерними учасниками, що його Енрайт не враховував.

Теорія «ідеальних» регіональних кластерів М. Столпера складається з двох основних частин:

1) його розуміння конкуренції, поділ її на «сильну» та «слабку», Столпер запропонував принципи вибору цільових ринків з одного боку для ТНК з розвинутих країн, з другого боку з країн, що розвиваються;

2) вчений виділив стадії утворення «ідеального» кластера.

Концепція взаємодії ланцюга доданої вартості і кластера, яку представляють англійські вчені Дж. Хамфрі та Х. Шмітц, сконцентрована на дослідженні синергічного ефекту взаємодії кластерів (локальний рівень) з ланцюгами доданої вартості (глобальний рівень), вираженого у зростанні рівня конкурентоспроможності країн та регіонів у світовій економіці. Поняття «ланцюг доданої вартості», яке використовували поряд з Хамфрі та Шмітцом інші кластерні теоретики М. Портер і М. Столпер, введено як засіб дослідження процесів відтворення, стадій додавання вартості за умов впливу на неї усієї сукупності чинників. Хамфрі та Шмітц виділяли три ключові напрямки підвищення конкурентоспроможності економічних суб'єктів: удосконалення виробничого процесу; удосконалення продукції; функціональні інновації. Науковці здійснювали пошук найбільш інноваційних шляхів інтегрування кластерних структур у ланцюги доданої вартості за критерієм їхньої конкурентоспроможності. У рамках концепції Хамфрі-Шмітца виділено такі типи взаємодії за ступенем підпорядкованості одних учасників іншим у ланцюгах доданої вартості, як: ієрархічність, квазі-ієрархічність, мережевість, незалежність учасників ланцюга. Базуючись на вищевказаному, Хамфрі та Шмітц запропонували наступні способи поєднання кластерів до ланцюга доданої вартості з метою підвищення рівня їх конкурентоспроможності: 1) входження в ланцюг, функціонування якого базується на економічних відносинах на місцевому ринку, що передбачає досить повільне удосконалення виробничого процесу та продукції; 2) входження у квазі-ієрархічний ланцюг; 3) входження у мережні структури підприємств як найоптимальніший варіант з трьох, що забезпечить всеохоплюючу модернізацію та інновацію виробництва.

Також звернемо свою увагу на М. Портера, який вважає, що конкурентоспроможність країни слід розглядати через призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм, а кластерів —об'єднань фірм різних галузей, причому принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси.

Проаналізувавши конкурентні можливості більше 100 галузей в десяти країнах, М. Портер прийшов до висновку, що найбільш конкурен-

тоздатні транснаціональні компанії зазвичай не розкидані безсистемно по різних країнах, а мають тенденцію концентруватися в одній країні, а іноді навіть в одному регіоні країни. Одна або декілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширює свій позитивний вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів і конкурентів. А успіхи оточення, у свою чергу, роблять вплив на подальше зростання конкурентоспроможності даної компанії [3, с. 10]. В результаті такої взаємовигідної співпраці формується «кластер» – співтовариство фірм, тісно пов'язаних галузей, взаємосприяючих зростанню конкурентоспроможності один одного.

Виділяють три види кластерів:

- регіональні (регіональнообмежені об'єднання навколо наукового або промислового центру);
- вертикальні (об'єднання у середині одного виробничого процесу, наприклад, ланцюжок «постачальник – виробник – збувальник – клієнт»);
- горизонтальні (об'єднання різних галузей промисловості в один мегакластер, наприклад, «хімічний кластер» або на ще вищому рівні агрегації «агропромисловий кластер»).

Головна особливість кластера – його інноваційна орієнтованість. Досвід США (підтримка і стимулювання утворення інноваційних кластерів – феномен Силіконової долини) показує, що інноваційні (промислові) кластери можуть формуватися на рівні регіону, де висока концентрація взаємопов'язаних галузей [4, с. 168].

Перевагами кластерного підходу на регіональному рівні є:

- по-перше, регіональні інноваційно-промислові кластери мають в своїй основі стійку систему розповсюдження нових технологій, що склалася, знань, продукції, так звану технологічну мережу, яка спирається на сумісну наукову базу;
- по-друге, підприємства кластера мають додаткові конкурентні переваги за рахунок можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, мінімізувати витрати на впровадження інновацій;
- по-третє, важливою особливістю інноваційно-промислових кластерів є наявність в їх структурі гнучких підприємницьких структур – малих підприємств, які дозволяють формувати інноваційні точки зростання економіки регіону;
- по-четверте, регіональні промислові кластери надзвичайно важливі для розвитку малого підприємництва: вони забезпечують малим фірмам високий ступінь спеціалізації при обслуговуванні конкретної підприємницької ніші, оскільки при цьому полегшений доступ до

капіталу промислового підприємства, а також активно відбувається обмін ідеями і передача знань від фахівців до підприємців.

Загальновідомими прикладами кластерного підходу у світі є силіконова долина (Каліфорнія, США), силіконове болото (Кембридж, Великобританія), долина техніки (Албані, США), фінський Морський кластер (Фінляндія) [5, с. 18].

Перспективи створення різних варіантів кластерів є практично у всіх регіонах України: гірничо-металургійні, машинобудівні, металообробні, цукрові, харчові, швейні, хімічні, побутових товарів, переробні, торговельні, транспортні тощо. Для важливої діяльності кластера необхідна, в першу чергу, зацікавленість у його розвитку підприємців та політична підтримка з боку органів державної влади [8, с. 66].

Важливе значення для оцінки розвитку кластерів має аналіз інвестиційних та інноваційних процесів регіону, а також регіональна політика підтримки процесів кластеризації (підтримка малого бізнесу, розвиток органів місцевого самоврядування, надання позик, програми технічної допомоги тощо). Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження, що дає змогу учасникам кластера стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу. Можна виділити три головні переваги інвестування в кластери. По-перше, критична маса підприємств стає «магнітом» для подальшого залучення вітчизняного та іноземного капіталу. Великі, в тому числі міжнародні, компанії віддають перевагу інвестувати у ті регіони, де вже є створені кластери або хоча б є передумова для їх формування. По-друге, інвестування у кластери виключає реалізацію проектів кон'юнктурного характеру і, таким чином, мінімізує ризик подальших дезінвестицій. По-третє, співробітництво в кластері, та наявність загальних ініціатив акумулює приватні інвестиції та дає можливість реалізації великих проектів [7, с. 34].

В умовах переходу на інноваційну модель розвитку економіки подальший розвиток та посилення процесів формування кластерів конкурентоспроможності має особливе стратегічне значення, що повинно відображатися у державних програмах розвитку та у державній регуляторній політиці. Перехід на кластерну структуру економіки сприятиме підвищенню динамічності, збалансованості, ефективності регіонального розвитку, забезпечить високий рівень конкурентоспроможності регіонів.

1. Войнаренко М.П. Кластери як полосо зростання конкурентоспроможності регіонів // Економіст. – 2010. – №10. – С.27-30.

2. Воротіна В.Є. Державне управління регіональним розвитком в Україні: монографія / В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

3. Гесць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але

насьогодні ще до кінця не вивчена ... // Економіст. – 2008. – №10. – С. 10-11.

4. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. І.В. Крючкової. – К.: Основа, 2007. – 365 с.

5. Лебедева Н.М. Культура и инновации: к постановке проблемы / Н.М. Лебедева, Е.Г. Ясин // Форсайт. – № 2 (10), 2009. – С. 16-26.

6. Портер М. Конкуренция. – СПб. - Москва - Київ: Вільямс, 2001. – 207 с.

7. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів // Економіст. – 2008. – №10. – С. 31-35.

8. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления. – 2009. – №5. – С.64-68.

Отримано 20.02.2013

УДК 330.34

М.В.ТИМЧЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

Д.І.ТИМЧЕНКО, канд. техн. наук

Харківській національний автомобільно-дорожній університет

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕГІОНАХ

Розглядаються проблеми інноваційного розвитку в Україні. Проаналізовано розвиток наукових та науково-технічних робіт за останні роки. Визначено основні проблеми інноваційного розвитку країни та шляхи їх розв'язання.

Рассматриваются проблемы инновационного развития в Украине. Проанализировано развитие научных и научно-технических работ за последние годы. Определены основные проблемы инновационного развития страны и пути их решения.

It has been noted in the given article that the innovative development is the basis for sustainable economic growth and development of the country. The development of scientific and technical activity during the recent years was analyzed. The basic problems of innovative development of the country and ways of their solving are determined.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна стратегія, інноваційний потенціал.

Досвід провідних країн світу показує, що інноваційний розвиток є основою сталого економічного зростання та розвитку країни. Тому сьогодні Україна орієнтована на інноваційний шлях розвитку, який передбачає розробку та впровадження певних інноваційних стратегій. Основні принципи стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки зазначені в Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір» [1] та у «Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки)» [2]. В цих документах поставлені завдання для прискорення реалізації інноваційного розвитку економіки України, шляхом посилення дієздатності держави та утвердження соціально орієнтованої структурно-інноваційної моделі розвитку.